

Вольф Москович

Віктор Радуцький як видатний діяч україно-єврейського порозуміння

Вольф Москович

У цій збірці ми оприлюднюємо есеї Віктора Авраамовича Радуцького, присвячені знаменитим ізраїльським письменникам, які мали українське коріння, — Шмуелю Аґнону, Амосу Озу та Агарону Аппельфельду.

Есеї Віктора Радуцького (1937, Київ — 2021, Єрусалим) свідчать про глибоку повагу як самого автора, так і цих ізраїльських письменників до української культури, до всього того, що пов'язує їх з Україною.

Віктор належить в Ізраїлі до мільйонної маси репатріантів з колишнього СРСР останніх п'ятдесяти років. Життя цих людей було обтяжено нелегким процесом переїзду та при звичаєння до умовин Ізраїлю. Віктору вдалося з великим зусиллям інтегруватися у новій країні. Прибувши в Єрусалим з дружиною Майєю Лазарівною Каганською (1938–2011), він почав працювати у технічному коледжі за своїм попереднім фахом учителя радіоелектроніки, поставивши метою доскональне оволодіння мовою іврит. Майя, блискуча літературознавиця, продовжила дослідницьку діяльність в Єврейському університеті Єрусалима. Вона стала зіркою ізраїльської російськомовної журналістики. Слід зауважити, що подружжя Радуцьких у Києві були близькі до кола таких славетних інтелектуалів, як Мирон Петровський, Вадим Скуратівський, Леонід Фінберг. Різносторонні видатні здібності Віктора як літературознавця, перекладача художньої літератури, синхронного перекладача розкрилися вже в Ізраїлі, після того, як він залишив кар'єру вчителя та заснував власну фірму перекладів художньої літератури з івриту на російську та українську мови та з цих мов на іврит. Він переклав та видав загалом 25 книг (в основному твори Амоса Оза та Агарона Аппельфельда), а також тексти 68 п'єс, що потім ставились на театральних сценах Ізраїлю та України. За переклад книги Амоса Оза «Юда» він отримав у 2018 році разом з Озом престижну премію «Ясна поляна» Дому Лева Толстого. Товариство «Україна- Ізраїль» нагородило його медаллю З.Жаботинського за вагомий внесок у справу культурного зближення України та Ізраїлю. Радуцький — автор низки публікацій в Ізраїлі, Україні, Росії та країнах Заходу, присвячених ізраїльській літературі та культурі.

Радуцький був одним з тих друзів України в Ізраїлі, що присвятили своє життя справі україно-єврейського зближення та взаєморозуміння. Його докторська дисертація про «Псалми Давидові» Тараса Григоровича Шевченка була написана українською мовою та захищалась українською мовою в Єврейському університеті

Єрусалима у 2001 році. Це була безпрецедентна подія. Мені, науковому керівнику дисертанта, довелось подолати чимало формальних перешкод, щоб здобути в ізраїльському університеті такий статус для української мови. Сама дисертація Радуцького та низка пов'язаних з нею його публікацій отримали найвищу оцінку шевченкознавців.

Я зумів оцінити його вправність як синхронного перекладача, коли на прохання посольства України працював з ним у парі під час ізраїльського візиту Президента України Віктора Ющенка в 2007 році.

Такий високий щабель психологічної зібраності, миттєвої реакції, спритності та знахідливості синхронного перекладача, який був притаманний Віктору, зустрічається лише в асів цього фаху. Адже упродовж сімох років (1986–1993) Віктор працював перекладачем на судовому процесі Івана (Джона) Дем'янюка в Єрусалимі.

У справі перекладів творів письменників Ізраїлю українською мовою він став першовідкривачем. У 1995 році київський часопис «Всесвіт» присвятив культурі Ізраїлю спеціальне число. Там з'явився переклад Радуцького повісті А. Аппельфельда «Катерина». Це була перша презентація творів ізраїльського письменника в Україні.

Упродовж наступних десятиліть Радуцький оприлюднив в Україні низку своїх перекладів шедеврів ізраїльської літератури. І багато з того, що сьогоднішній український читач знає про культуру Ізраїлю, взято з таких перекладів. П'єси ізраїльських драматургів стали з'являтися на сценах театрів Києва ще двадцять років тому завдяки перекладам Радуцького. Він також співпрацював у справі ізраїльсько-українських літературних зв'язків з київським часописом «Єгупець». За його участі і допомоги з'явилася перша українська «Антологія ізраїльської поезії». Віктор енциклопедично знав літературу, поезію України та Ізраїлю, всіляко сприяв перекладам, культурному обміну між літераторами.

Більшість статей про українських та ізраїльських письменників у багатотомній «Короткій єврейській енциклопедії», виданій російською мовою в Ізраїлі, належать перу Радуцького.

Усе, що робив Віктор, виконувалось вельми сумлінно, на найкращому рівні. Варіанти українського перекладу окремих івритських слів та зворотів, цитат з Святого Письма чи з рабинських джерел перевірялися кілька разів. Іноді він радився зі мною, особливо у випадках, коли в івритському тексті оригіналу він натрапляв на малозрозумілі глоси, що походили з їдишу чи з арабо-єврейських чи курдських діалектів, якими розмовляли в Ізраїлі вихідці з країн Близького Сходу.

Радуцький був невтомним трударем, який починав кожний день дуже рано та годинами працював над перекладами. Так було і в той останній день 14 березня 2021 року, коли назавжди зупинилось його серце.

Здається, що йому було присвячено більше некрологів в Ізраїлі, Україні та Росії, ніж будь якому іншому видатному діячу культури з ізраїльського російськомовного середовища з числа померлих в останні роки. Люди не забувають його широкої душі, його добродійної діяльності на ниві культури. Радуцький роками провадив курси вивчення Біблії для російськомовних пенсіонерів.

А тимчасом у чернівецькому «Видавництві 21» виходять у світ останні українські переклади творів ізраїльських письменників, виконані Віктором Радуцьким. Його світла пам'ять триває.

Характерною рисою представлених у цій збірці есеїв є те, що Радуцький виступає тут не лише як перекладач, але також як інтерв'юер-літературознавець, особистий друг Амоса Оза та Агарона Аппельфельда, дозволяючи читачеві ближче побачити творчий профіль кожного з цих авторів. Обидва вони, як відомо, були кандидатами на Нобелівську премію, причому Амос Оз декілька разів попадав у короткий список кандидатів. Радуцький, що високо цінував Амоса Оза та був тісно заприятельований з ним, неодноразово лобював його кандидатуру там, де міг. Знаючи що Нобелівський комітет звертається й до мене як до експерта у справі пропозицій на премію, що стосувались ізраїльських письменників, Віктор дбав про те, щоб я завжди був у курсі творчих планів Амоса Оза та мав на увазі кандидатуру його друга.

Радуцький всіма способами сприяв безпосереднім контактам письменників Ізраїлю та України. Про це свідчать згадки у цій збірці про бесіду Амоса Оза і Марії Матіос, влаштовану ним.

Єрусалим, 5 липня 2021 року